

Van de hoed en de rand

Arie Hamoen

TEKST EN FOTO'S: JACOB MELISSEN

Arie Hamoen, familie van Wout Hamoen, maar dan moet je teruggaan in de stamboom tot diep in de 18-de eeuw, is een gemakkelijke prater die uit een boerenfamilie komt waar het fokken van stamboekdieren altijd een primaire plaats heeft ingenomen. Samen met zijn twee zoons en echtgenote Ada van de Vliert, dochter van de fokker van de hengst Lector, bewoont Arie een fraaie woning in het buitengebied tussen Woudenberg en Scherpenzeel. Daar lopen hun paarden, daar worden ze getraind en - net als vroeger bij Arie thuis waar alle vier de kinderen pony reden - daar rijden de beide zoons nu ook. Een gesprek over fokken, keuringen, trainen en sport, maar ook over educatie, prestatie en informatie.

Economisch resultaat

"Fokkerij moet op het gebruiksdoel gericht zijn", poneert Arie gelijk de eerste stelling. "Dat gold al heel sterk op het boerenbedrijf, want de fokkerij stond ten dienste van het economisch resultaat. Het doel was koeien fokken met een hoge produktie en een lange levensduur. Maar daarnaast ging mijn vader wel altijd met de koeien naar de keuring omdat hij ook graag een mooie koe mocht zien. Natuurlijk speelde het sociale contact evenzeer een rol, want vergeet niet dat op rundveekeuringen die sociale contacten belangrijk zijn."

"Er wordt gedaan of de index- en de exterieurfokkerij elkaar bijten. Dat is niet waar, kijk maar naar de autoindustrie. Hoe lang is men al bezig om een technisch goede auto te bouwen? Die auto moet echter wel verkocht worden, dus moet hij er smakelijk uitzien. Men is een eeuw geleden in de rundveehouderij begonnen met de melkcontrole en even eerder met het registreren, zodat vaststond wie de vader en de moeder waren. Toen is men begonnen met het meten van de prestaties en daarna is men na gaan denken hoe men deze info zo handzaam mogelijk bij de fokkers kon depo-

Koeien beheersen het professionele leven van Arie Hamoen. Hij is hoofdinspecteur van het Nederlands Rundvee Syndicaat en dat is een baan die meer tijd vraagt dan een gewone baan van negen tot vijf. Hij heeft één hobby en die is samen te vatten in dat ene woord: paarden. Hij jureert dressuur, maar daarnaast is hij nu negen jaar inspecteur van de provincie Utrecht. Een portret van een man die van zijn beroep bij de ene diersoort zijn hobby maakte bij de andere. Een portret ook van een man die bij de koeien niet zonder indexen wil en kan, maar die de betrekkelijkheid van diezelfde indexen in de paardenhouderij volledig inziet en onderstreept.

neren. Daar kwamen de melklijsten uit voort en nu zijn dat de indexen omdat we geavanceerder rekentuing ter beschikking hebben. Als je serieus achterom kijkt, zonder tranen in je ogen, zie je dat de mensen in hun tijd de mogelijkheden die ze hadden optimaal hebben benut. Dat geldt ook voor de paarden. Nu je de sportgegevens op een centrale plek vastlegt kun je er wat mee. Zou je dat niet doen, dan zal men zich over 25 jaar voor het hoofd slaan en zich afvragen waarom de mensen destijds die belangrijke informatie niet op de rij hebben gezet. Ik denk dat we nu in een fase zitten waarin een nieuw evenwicht gezocht moet worden tussen enerzijds voldoende doelgericht fokken met behulp van de middelen die nu beschikbaar zijn en anderzijds het niet van ons laten vervreemden van de fokkers. Door het andere gebruik van het paard zijn niet alle fokkers meer in staat om gebruiker te zijn en dat werkt die vervreemding in de hand. Ik heb makkelijk praten, Ada rijdt, de beide zoons rijden en zelf stap ik er ook nog wel eens op, maar heel veel fokkers zijn niet in staat om het gebruiksdoel te testen en dat konden ze vroeger wel."

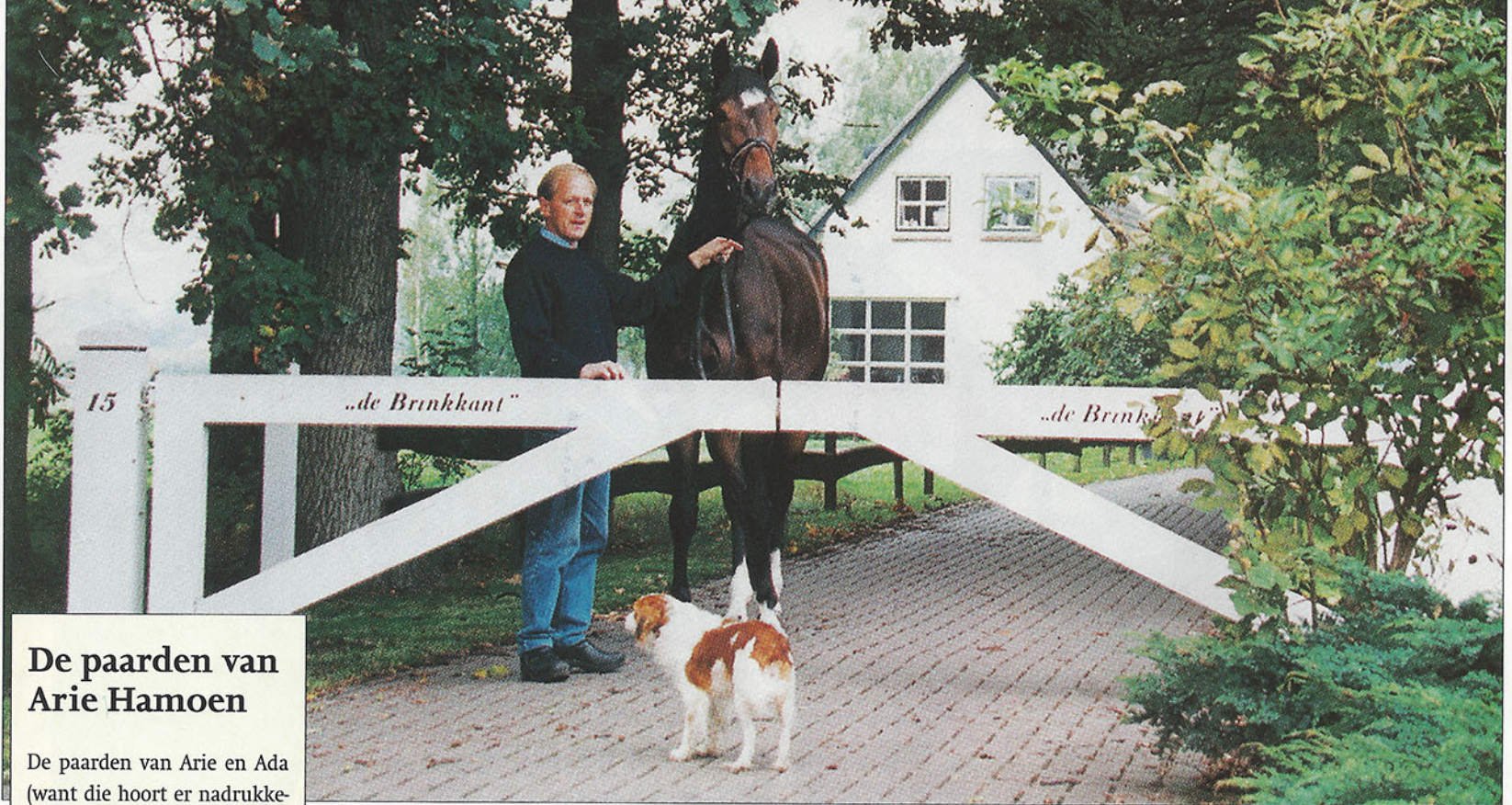
Het komt er stellig en overtuigend uit en dan komt een verhaal dat met evenveel overtuiging wordt gebracht over de eigendomsverhoudingen van het mannelijke fokmateriaal. "Het grootste voordeel van de rundveefokkerij

is geweest dat de boeren veertig jaar geleden onder aanvoering van de burgemeester, de pastoor of de notaris KI-verenigingen hebben opgericht. Die hadden toen al door dat je met de plaatselijke stieren niet voldoende progressie in de fokkerij kon maken. Die verenigingen van boeren zijn nu het grootste cadeau dat ze ons hebben kunnen nalaten. We selecteren ieder jaar 600 stieren en als er daar vijf, en dat zijn dan echte toppers, van overblijven is dat ruim voldoende. De overige kun je gewoon afvoeren."

"Niemand is er boos over als een stier niet goed fokt, want die stieren zijn voor tachtig procent van onze boeren. De particuliere hengstenhouderij is een handicap en maakt de kans op onnodige emoties groter, alsmede de kans op kapitaalvernietiging ten koste van het individu. Stel dat het KWPN de hengsten in bezit had: dan kon je gemakkelijk selecteren, want dan kreeg je in ieder geval geen boze hengstenboeren aan de telefoon. De hele beleving is nu anders, veel emotioneler. De hele weerstand tegen het gebruik door fokkers van buitenlandse hengsten wordt daardoor gevoed, terwijl ik juist van mening ben dat je blij moet zijn als stamboek wanneer je leden naar superieure buitenlandse hengsten op zoek gaan."

"Natuurlijk is het mogelijk om een fokkerij te leiden met heel veel regels. Maar je kunt een fokkerij ook leiden door heel duidelijk te concretiseren wat je fokdoel is. Zodra je een handboek op de keuring nodig hebt om te weten in welke klasse je een paard moet indelen ben je je doel voorbij geschoten en die kant dreigt het op te gaan. Een duidelijk beleid is de beste voorlichting die je geven kan."

"Een verdringingsfokkerij leidt tot niets als je niet gelijktijdig op prestatie selecteert. Dat is in de paardenfokkerij onvoldoende gebeurd. Terugkijkend kun je best zeggen dat nu de prestatiefokkerij consequent ter hand genomen moet worden. Daarbij zegt de wetenschap

Arie Hamoen met de merrie Irola voor zijn huis in Woudenberg.

De paarden van Arie Hamoen

De paarden van Arie en Ada (want die hoort er nadrukkelijk bij!) zijn allemaal gezamenlijk eigendom van Arie en Ada en de vader van Ada, Jan van de Vliert. Zij kregen, toen deze merrie twee was, de helft van de merrie Barola (v.Rinaldo), die inmiddels de predikaten ster, keur, preferent, prestatie en sport heeft verzameld. Zij is een dochter van de merrie Tosca, die Onyx als vader heeft en ook over de gehele rits predikaten beschikt. De moeder van Tosca was een Cartoonist-dochter en dat was weer een volle zuster van de hengst Lector. Zij heeft dit jaar een veulen gebracht van Jazz, dat de naam Orola heeft meegekregen. Dit jaar werd zij gedekt door Kostolany. Als twee- en als driejarige mocht Barola naar de UTV.

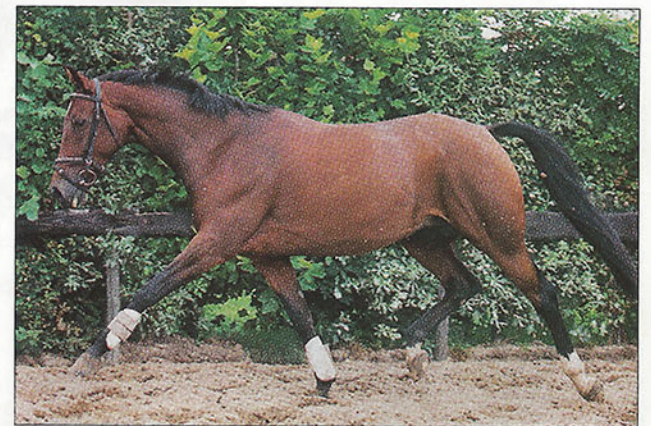
Irola is ook een dochter van Barola en zij heeft Dutchboy als vader. Zij is Z-startgerechtigd in de dressuur en was als vier- en vijfjarige merrie de hoogst geplaatste merrie in de PAVO-finale. Daarnaast bracht zij dit jaar een merrie-veulen van Havidoff, dat als zevende eindigde in de FSF-finale op de UTV. Dit jaar werd de merrie niet gedekt. Klarola, startgerechtigd in de M dressuur, is een Faram-dochter die uit een Ubis-merrie komt waarvan Barola weer de moeder was. Deze Klarola streed mee tot en met de UTV-vrijdag in de PAVO cup. Zij is nu drachtig van Havidoff.

dat de kans op genetische vooruitgang het grootst is wanneer je gebruik maakt van dieren die zich hebben bewezen. Gebruik je dieren die niet aan de maatstaf voldoen dan ga je gierend achteruit. Dus gebruik één van de tophengsten van de PAVO Cup als je een merrie hebt die daarin ook heel goed heeft gepresteerd. Dan is de kans op vooruitgang het grootst. Daarbij zal je wel mee moeten nemen dat de hengst bij de merrie moet passen."

"Je hebt twee manieren om fokkerij te bedrijven. De ene is uitsluitend gebruik maken van bewezen hengsten. Dan ga je vooruit, maar langzaam en je maakt weinig fouten. De andere is gebruik maken van jonge hengsten. De variatie daarin is altijd groter, maar je kans op een topper wordt groter evenals de kans op teleurstellingen. Daarom geef ik ook vaak een verschillend advies aan mensen die het veulen moeten verkopen, dan wel aan mensen die hun fokprodukt zelf in de sport willen uitbrengen. In het eerste geval moet de merrie haar waarde krijgen door haar nakomelingen en dus kies ik in dat geval voor een bewezen hengst. De tweede groep hoeft het veulen niet te verkopen en brengt het eigen fokprodukt zelf in de sport uit. Als het een topper is zit de fokker op rozen, is het minder van kwaliteit dan staat er nog altijd een verkoopbaar gebruikspaar van vier of vijf jaar. Op dat moment is de afstamming ineens minder belangrijk geworden."

"Fokken is met behulp van alle mogelijke middelen een zo goed mogelijk veulen op de wereld zetten, maar voldoet het absoluut niet aan de verwachting dan zal je toch heel snel afscheid moeten nemen. Dat is de laatste jaren toch te weinig gebeurd en daar ligt de oorzaak van de huidige paardenberg", is de vaste overtuiging van Arie Hamoen.

Arie Hamoen heeft nog een paar vaste overtuigingen en één daarvan is de lineaire score. Ieder jaar worden er bij het NRS 300.000 kalveren geboren en ieder jaar scoren de 18 inspecteurs in full-time dienstverband 200.000 runderen. Arie zou graag zien dat het ster- en keurpredikaat bij de paarden afgeschaft zouden wor-

De keurmerrie Irola (Dutchboy x Rinaldo) is Z-dressuur en was vorig jaar de beste merrie in de PAVO Cup.

den. Dat zegt in zijn ogen niemand meer iets, terwijl de lineaire score heel veel informatie bevat voor de fokker, het stamboek én de gebruiker. "De bovenbalkpunten zijn de objectieve criteria van dat moment en staat een paard een jaar later er veel beter voor dan scoor je 'm opnieuw en krijgt 'ie dus meer punten. Dat is je mening op dat moment en niet meer die van een jaar eerder. Dan geef je voorlichting. Ik krijg het verwijt naar mijn hoofd geslingerd dat ik rundvee-man ben en alleen maar naar indexen kijk en de premiekeurings wil afschaffen. Dat is niet waar. In de rundveehouderij hebben we toch ook nog steeds verschrikkelijk mooie keuringen en iedere twee jaar een fantastische Nationale manifestatie. Daar hebben we koeien voor nodig, maar wel die koeien die 10.000 kg melk geven en een fantastisch exterieur hebben. Dat moet men in de paardenwereld nog leren. Geef aan wat je van de paarden vindt op exterieurgebied. Maak de eigenaren van paarden die er niet op

lijken duidelijk dat ze eigenlijk niet eerder met zo'n merrie moeten gaan fokken dan dat de merrie zelf zeer goede prestaties heeft geleverd. Want het wil niet zeggen dat het geen sportpaard kan worden, maar vooralsnog past dat paard niet in het duidelijk omschreven vastgelegde exterieur fokdoel."

"Punten zeggen

meer dan predicaten"

“Nu zie je in elke fokkerij dat de predikaten verdwijnen op het moment dat je andere hulpmiddelen krijgt. Het lineair scoren, de onderen bovenbalk waarbij je de waardering voor een paard in punten uitdrukt. Je hebt de sport er bij gekregen, de verwachtingswaarde en de index. Dit houdt in dat het predikatenstelsel afgeschaft kan worden, net zoals dat bij de koeien is gebeurd, omdat daar deze zaken de plaats van de predikaten hebben ingenomen. Geef de paardemensen dan ook de bovenbalk, want iedereen weet dat een paard met 85 punten een heel best paard is. Dat is toch veel duidelijker dan net wel ster of net geen ster en dat hoeft je ook niet te weten omdat de punten van het paard bekend zijn. Daarmee schaf je de keuringen echt niet af, want je moet ook zo reëel zijn om te weten dat een paard dat 85 punten heeft gekregen en een paard met 84 punten in een periode van twee maanden nog kunnen veranderen. De ene week gaat het in de dressuurproef toch ook beter dan de andere en de ene keer laat hij bij het springen een beentje hangen en de andere keer niet. Je moet de absolute waarde van een keuring niet overschatten, want het is en blijft een momentopname. Hierdoor krijg je natuurlijk een verandering, maar bedrijf je fokkerij om Centrale Keuringen in stand te houden of zijn de CK's en de predikaten bedoeld om je fokkerij op een hoger plan te brengen? Ik stel het me zo voor: in januari, februari gaan we de driejarige paarden keuren in groepjes van tien. We beoordelen ze op een harde ondergrond en vullen de onderbalk in. Ze stappen rond en daarna gaan we ze individueel beoordelen en nemen ook het vrij bewegen en het vrij springen mee. Daarna komen ze weer binnen en maken we de bovenbalk af. Dan wordt de waardering bekend gemaakt. De hoogst gepunte paarden komen op de centrale keuring en daarna neem je de besten mee naar de Nationale Keuring. Het aanwijzen van de provinciale keuring naar de Nationale was, is en blijft altijd een predi-

kaat, want over vier generaties wordt het er nog bij gezegd: dat was een UTV-merrie. Dat zegt toch net iets meer dan 'zij is ster of keur'. Waarom zou je je paard naar de keuring brengen als je merrie 65 punten heeft gescoord en je weet dat het gemiddelde 75 punten zal zijn?”

“Wat je dan bij die stamboekkeuring wel moet doen is via de microfoon duidelijk maken waarom de paarden de punten hebben gekregen die ze hebben gekregen. Waarom het ene paard boven het andere paard staat. Je krijgt kleinere keuringen, maar in voorlichtende zin win je enorm. Omdat je het vrij bewegen en het vrij springen ook meeneemt kun je ook de paarden die op deze onderdelen hoog scoren uitnodigen op de CK's. Dat kunnen dus heel goed paarden zijn die op hun exterieur minder punten hebben gescoord. De combinatie sport en fokkerij wordt op deze wijze alleen maar versterkt”, is de stellige overtuiging van Arie Hamoen.

De koppeling tussen exterieur en melkgift, alsmede de gehalten is voor hem vaststaand in de waardering die hij heeft voor een koe. Diezelfde koppeling tussen exterieur en beweging en/of springen is voor hem essentieel bij de paarden. Daarom weigert Arie Hamoen dan ook principieel een waarde-oordeel te geven over het exterieur zonder het paard in beweging te hebben gezien, omdat in zijn ogen bepaalde tekortkomingen volledig worden opgevangen door de wijze van bewegen door het lichaam heen. Je ziet pas in beweging of dat iets lange achterbeen zich wrekt of juist heel goed gebruikt wordt.

Discussie

“Het gebeurt nog wel eens dat juryleden in de ring staan en dan komt daar een kast van een merrie binnen. Dan wordt er gezegd: kijk eens, wat een kast van een merrie, terwijl de ruiter zich afvraagt: hoe krijg ik dat verzameld? Dan

krijg je een discussie tussen foktype en rijtype en dat is een discussie die niet behoort te bestaan. Het paard dat door alle ruiters in de sport op kop wordt geplaatst is het ideale type dat dus ook door de juryleden die fokpaarden staan te beoordelen op kop geplaatst zou moeten worden. Of het nu een fokkerijkeuring is of een sportkeuring, de koppaarden moeten door iedereen die langs de kant staat graag mee naar huis genomen worden. Bij de UTV-kampioenen moeten ook de ruiters langs de kant staan te watertanden. Daarom ook zou ik er voor pleiten dat de beoordeling van sportpaarden en fokpaarden door dezelfde juryleden zou gebeuren, omdat je te allen tijde moet voorkomen dat je twee fokrichtingen krijgt. Je moet altijd de balans proberen te vinden tussen exterieur en verrichting, waarbij het exterieur ten dienste moet staan van die verrichting”.

Arie Hamoen in een handvol vragen:

Wat is het beste paard dat je ooit gezien hebt?

Bo, in de Kür op muziek met Sjef Jansen.

Waar ben je vies van?

Van oneerlijke mensen.

Nachtmerries?

Heb ik nooit.

Wie heeft de meeste invloed op je carrière gehad?

Dat waren, zijn en blijven mijn collega's.

Hoe is een hippisch huwelijk?

Het is goed wanneer je heel veel raakvlakken hebt, zoals bij ons het geval is.

Waar heb je veel bewondering voor?

Iedereen die uit overtuiging spreekt.

Kun jij je eigen merries jureren?

Absoluut niet.

Arie Hamoen: “Bij de UTV-kampioenen moeten ook de ruiters langs de kant staan te watertanden.”